

## PLATON

## Le banquet

Texte : Léon Robin, éd. "Les Belles Lettres".

*Le discours d'Aristophane.*

[189c] Ἐμοὶ γὰρ δοκοῦσιν ἄνθρωποι παντάπασι τὴν τοῦ ἔρωτος δύναμιν οὐκ ἠσθῆσθαι, ἐπεὶ αἰσθανόμενοί γε μέγιστ' ἂν αὐτοῦ ἱερὰ κατασκευάσαι καὶ βωμούς, καὶ θυσίας ἂν ποιεῖν μεγίστας, οὐχ ὥσπερ νῦν τούτων οὐδὲν γίγνεται περὶ αὐτόν, δέον πάντων μάλιστα γίγνεσθαι. Ἔστι γὰρ θεῶν φιλανθρωπότητος, [189d] ἐπίκουρός τε ὢν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἰατρὸς τούτων ὢν ἰαθέντων μεγίστη εὐδαιμονία ἂν τῷ ἀνθρωπείῳ γένοιτο εἶη. Ἐγὼ οὖν πειράσομαι ὑμῖν εἰσηγήσασθαι τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ὑμεῖς δὲ τῶν ἄλλων διδάσκαλοι ἔσεσθε.

*L'humanité primitive.*

Δεῖ δὲ πρῶτον ὑμᾶς μαθεῖν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τὰ παθήματα αὐτῆς · ἡ γὰρ πάλαι ἡμῶν φύσις οὐχ αὐτὴ ἦν ἤπερ νῦν, ἀλλ' ἄλλοια. Πρῶτον μὲν γὰρ τρία ἦν τὰ γένη τὰ τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ὥσπερ νῦν δύο, ἄρρεν καὶ θῆλυ · [189e] ἀλλὰ καὶ τρίτον προσῆν, κοινὸν ὃν ἀμφοτέρων τούτων, οὗ νῦν ὄνομα λοιπόν, αὐτὸ δὲ ἠφάνισται · ἀνδρόγυνον γὰρ ἔν τότε μὲν ἦν, καὶ εἶδος καὶ ὄνομα ἐξ ἀμφοτέρων κοινὸν τοῦ τε ἄρρενος καὶ θήλεος · νῦν δὲ οὐκ ἔστιν ἀλλ' ἢ ἓν ὀνειδίζει ὄνομα κείμενον. Ἔπειτα ὅλον ἦν ἐκάστου τοῦ ἀνθρώπου τὸ εἶδος, στρογγύλον νῶτον καὶ πλευρὰς κύκλω ἔχον · χεῖρας δὲ τέτταρας εἶχε καὶ σκέλη τὰ ἴσα ταῖς χερσίν · καὶ πρόσωπα [190a] δύο ἐπ' αὐχένι κυκλοτερεῖ, ὅμοια πάντη, κεφαλὴν δ' ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς προσώποις ἐναντίοις κειμένους μίαν · καὶ ὦτα τέτταρα, καὶ αἰδοῖα δύο, καὶ τᾶλλα πάντα ὡς ἀπὸ τούτων ἂν τις εἰκάσειεν. Ἐπορεύετο δὲ, καὶ ὀρθὸν ὥσπερ νῦν ὀποτέρωσε βουληθείη, καὶ ὀπότε ταχὺ ὀρμήσειεν θεῖν ὥσπερ οἱ κυβιστῶντες καὶ εἰς ὀρθὸν τὰ σκέλη περιφερόμενοι κυβιστῶσι κύκλω · ὀκτῶ τότε οὔσι τοῖς μέλεσιν ἀπηρειδόμενοι, ταχὺ ἐφέροντο κύκλω. Ἦν δὲ διὰ ταῦτα τρία [190b] τὰ γένη καὶ τοιαῦτα, ὅτι τὸ μὲν ἄρρεν ἦν τοῦ ἡλίου τὴν ἀρχὴν ἔκγονον, τὸ δὲ θῆλυ τῆς γῆς, τὸ δὲ ἀμφοτέρων μετέχον τῆς σελήνης, ὅτι καὶ ἡ σελήνη ἀμφοτέρων μετέχει· περιφερῆ δὲ δὴ ἦν καὶ αὐτὰ καὶ ἡ πορεία αὐτῶν διὰ τὸ τοῖς γονεῦσιν ὅμοια εἶναι. Ἦν οὖν τὴν ἰσχὺν δεινὰ καὶ τὴν ῥώμην, καὶ τὰ φρονήματα μέγала εἶχον · ἐπεχείρησαν δὲ τοῖς θεοῖς, καὶ ὃ λέγει Ὅμηρος περὶ Ἐφιάλτου τε καὶ Ὠτου, περὶ ἐκείνων λέγεται, τὸ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάβασιν ἐπιχειρεῖν [190c] ποιεῖν, ὡς ἐπιθησομένων τοῖς θεοῖς.

*Origine de l'humanité actuelle.*

Ὁ οὖν Ζεὺς καὶ οἱ ἄλλοι θεοὶ ἐβουλεύοντο ὅτι χρὴ αὐτοὺς ποιῆσαι, καὶ ἠπόρουσαν · οὔτε γὰρ ὅπως ἀποκτείναιεν εἶχον καὶ, ὥσπερ τοὺς Γίγαντας, κεραυνώσαντες τὸ γένος ἀφανίσαιεν (αἱ τιμαὶ γὰρ αὐτοῖς καὶ ἱερὰ τὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἠφανίζετο), οὔτε ὅπως ἐῶεν ἀσελγαίνειν. Μόγισ δὲ ὁ Ζεὺς ἐννοήσας λέγει ὅτι · Δοκῶ μοι, ἔφη, ἔχειν μηχανὴν ὡς ἂν εἶέν τε ἄνθρωποι καὶ παύσαιντο τῆς ἀκολασίας, ἀσθενέστεροι [190d] γενόμενοι. Νῦν μὲν γὰρ αὐτοὺς, ἔφη, διατεμῶ δίχῃ ἕκαστον, καὶ ἅμα μὲν ἀσθενέστεροι ἔσονται, ἅμα δὲ χρησιμώτεροι ἡμῖν διὰ τὸ πλείους τὸν ἀριθμὸν γεγονέναι. Καὶ βαδιοῦνται

ὀρθοὶ ἐπὶ δυοῖν σκελοῖν · ἐὰν δ' ἔτι δοκῶσιν ἀσελγαίνειν καὶ μὴ θέλωσιν ἡσυχίαν ἄγειν, πάλιν αὖ, ἔφη, τεμῶ δίχα, ὥστ' ἐφ' ἐνὸς πορεύονται σκέλους ἀσκωλιάζοντες. Ταῦτα εἰπὼν ἔτεμνε τοὺς ἀνθρώπους δίχα, ὥσπερ οἱ τὰ ὄα τέμνοντες [190e] καὶ μέλλοντες ταριχεύειν, ἢ ὥσπερ οἱ τὰ ὠὰ ταῖς θριξίν. Ὅντινα δὲ τέμοι, τὸν Ἀπόλλω ἐκέλευεν τό τε πρόσωπον μεταστρέφειν καὶ τὸ τοῦ ἀυχένος ἡμισυ πρὸς τὴν τομήν, ἵνα, θεώμενος τὴν αὐτοῦ τμήσιν, κοσμιώτερος εἴη ὁ ἄνθρωπος · καὶ τᾶλλα ἰᾶσθαι ἐκέλευεν. Ὁ δὲ τό τε πρόσωπον μετέστρεφε καὶ, συνέλκων πανταχόθεν τὸ δέρμα ἐπὶ τὴν γαστέρα νῦν καλουμένην, ὥσπερ τὰ σύσπαστα βαλλάντια, ἐν στόμα ποιῶν ἀπέδει κατὰ μέσσην τὴν γαστέρα, ὃ δὴ τὸν ὀμφαλὸν καλοῦσι. Καὶ τὰς μὲν ἄλλας ρυτίδας [191a] τὰς πολλὰς ἐξέλεαινε καὶ τὰ στήθη διήρθρου, ἔχων τι τοιοῦτον ὄργανον οἶον οἱ σκυτοτόμοι περὶ τὸν καλάποδα λεαίνοντες τὰς τῶν σκυτῶν ρυτίδας· ὀλίγας δὲ κατέλιπε, τὰς περὶ αὐτὴν τὴν γαστέρα καὶ τὸν ὀμφαλόν, μνημεῖον εἶναι τοῦ παλαιοῦ πάθους.

[...]

[191d] Ἐκαστος οὖν ἡμῶν ἐστὶν ἀνθρώπου σύμβολον, ἅτε τετμημένος ὥσπερ αἱ ψῆτται, ἐξ ἐνὸς δύο · ζητεῖ δὴ αἰεὶ τὸ αὐτοῦ ἕκαστος σύμβολον.

#### *L'explication de l'amour*

[192c] Οἱ διατελοῦντες μετ' ἀλλήλων διὰ βίου, οὗτοί εἰσιν οἱ οὐδ' ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν ὅτι βούλονται σφίσι παρ' ἀλλήλων γίνεσθαι · οὐδενὶ γὰρ ἂν δόξειεν τοῦτ' εἶναι ἢ τῶν ἀφροδισίων συνουσία, ὡς ἄρα τούτου ἕνεκα ἕτερος ἑτέρῳ χαίρει ξυνῶν οὕτως ἐπὶ μεγάλης σπουδῆς · ἀλλ' ἄλλο τι βουλομένη ἑκατέρου ἢ ψυξή [192d] δήλη ἐστίν, ὃ οὐ δύναται εἰπεῖν, ἀλλὰ μαντεύεται ὃ βούλεται, καὶ αἰνίττεται. Καὶ εἰ αὐτοῖς ἐν τῷ αὐτῷ κατακειμένοις ἐπιστάς ὁ Ἥφαιστος, ἔχων τὰ ὄργανα, ἔροιτο · Τί ἔσθ' ὃ βούλεσθε, ὦ ἄνθρωποι, ὑμῖν παρ' ἀλλήλων γενέσθαι ; Καὶ εἰ ἀποροῦντας αὐτοὺς πάλιν ἔροιτο · Ἄρά γε τοῦδε ἐπιθυμεῖτε, ἐν τῷ αὐτῷ γενέσθαι ὅτι μάλιστα ἀλλήλοις, ὥστε καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν μὴ ἀπολείπεσθαι ἀλλήλων ; Εἰ γὰρ τούτου ἐπιθυμεῖτε, θέλω ὑμᾶς συντηξῆσαι καὶ [192e] συμφυσεῖν εἰς τὸ αὐτό, ὥστε δύο ὄντας ἕνα γεγονέναι καί, ἕως τ' ἂν ζητε, ὡς ἕνα ὄντα, κοινῇ ἀμφοτέρους ζῆν, καὶ, ἐπειδὴν ἀποθάνητε, ἐκεῖ αὖ ἐν Ἄϊδου ἀντὶ δυοῖν ἕνα εἶναι κοινῇ τεθνεῶτε. Ἄλλ' ὁρᾶτε εἰ τούτου ἐρᾶτε καὶ ἐξαρκεῖ ὑμῖν ἂν τούτου τύχητε. Ταῦτ' ἀκούσας, ἴσμεν ὅτι οὐδ' ἂν εἰς ἐξαρνηθεῖη οὐδ' ἄλλο τι ἂν φανείη βουλόμενος, ἀλλ' ἀτεχνῶς οἴοιτ' ἂν ἀκηκοέναι τοῦτο ὃ πάλαι ἄρα ἐπεθύμει, συνελθῶν καὶ συντακεῖς τῷ ἐρωμένῳ, ἐκ δυοῖν εἰς γενέσθαι.

Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ αἴτιον, ὅτι ἡ ἀρχαία φύσις ἡμῶν ἦν αὕτη καὶ ἡμεν ὅλοι· τοῦ ὅλου οὖν τῇ ἐπιθυμίᾳ [193a] καὶ διώξει ἔρωσ ὄνομα. Καὶ πρὸ τοῦ, ὥσπερ λέγω, ἐν ἡμεν, νυνὶ δὲ, διὰ τὴν ἀδικίαν, διωκίσθημεν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθάπερ Ἀρκάδες ὑπὸ Λακεδαιμονίων. Φόβος οὖν ἐστίν, ἐὰν μὴ κόσμιοι ὦμεν πρὸς τοὺς θεούς, ὅπως μὴ καὶ αὐθις διασχισθησόμεθα, καὶ περίμεν ἔχοντες ὥσπερ οἱ ἐν ταῖς στήλαις καταγραφὴν ἐκτετυπωμένοι, διαπεπρισμένοι κατὰ τὰς ρίνας, γεγονότες ὥσπερ λίσπαι. Ἀλλὰ τούτων ἕνεκα πάντ' ἀνδρα χρῆ ἅπαντα παρακελεύεσθαι εὐσεβεῖν περὶ [193b] θεούς, ἵνα τὰ μὲν ἐκφύγωμεν, τῶν δὲ τύχωμεν, ὡς ὁ Ἔρως ἡμῖν ἡγεμὼν καὶ στρατηγός. Ὡ μὴδεις ἐναντία πραττέτω (πράττει δ' ἐναντία ὅστις θεοῖς ἀπεχθάνεται) · φίλοι γὰρ γενόμενοι καὶ διαλλαγέντες τῷ θεῷ, ἐξευρήσομεν τε καὶ ἐντευξόμεθα τοῖς παιδικοῖς τοῖς ἡμετέροις αὐτῶν, ὃ τῶν νῦν ὀλίγοι ποιοῦσι.